

Arany Krisztina

**FIRENZE ÉS A NÉMET-RÓMAI CSÁSZÁRSÁG
KAPCSOLATA IV. KÁROLY URALKODÁSÁTÓL
LUXEMBURGI ZSIGMOND HALÁLÁIG**

Luxemburgi Zsigmond uralkodása és kora az elmúlt évtizedekben gyakran került a nemzetközi tudományos figyelem középpontjába. Az általa uralt államok összetett működése továbbra is számos kérdést vet fel, nemzetközi összetételű királyi és császári udvara és kísérete is visszatérő kutatási téma az elemzésekben.¹ Ennek eredményeként udvari kíséretének számos itáliai, köztük firenzei tagját azonosították és vizsgálták a kutatók az utóbbi évtizedekben.² A firenzeiek intenzív jelenléte Luxemburgi Zsigmond udvarában ugyanis sok szempontból példa nélkülinek tekinthető, ahogyan ez az elmúlt években be is bizonyosodott. Különösen igaz ez a magyar királyi pénzügyi adminisztrációval kapcsolatban.³ Nem vizsgálták azonban még ebből a szempontból a Luxemburg-házi uralkodók, Zsigmond apja, IV. Károly és annak testvére, IV. Vencel császári udvarát; illetve az 1400–1410 között, Vencel lemondása után német királyként uralkodó, Wittelsbach-házból származó rajnai palotagróf, Pfalzi Rupert időszakát. Ezért indokolt annak vizsgálata, hogy a fennmaradt források alapján a Zsigmond uralkodását megelőző időszakban, főként a Luxemburg-házi uralkodók esetében, igazolható-e a firenzeiek tartós jelenléte a császári udvarban, és ily módon a firenzeiek alkalmazása Zsigmond esetében egy dinasztikus stratégia alkalmazásának tekinthető-e.

¹ *Bárány Attila*: Zsigmond király 1416-os angliai kísérete. *Aetas* 19. (2004) 3–4. sz. 5–30.; *Péter E. Kovács*: Emperor Sigismund's Coronation in Rome. In: *Infima Aetas Pannonica: Studies in Late Medieval Hungarian History*. Eds. Péter E. Kovács – Kornél Szovák. Bp. 2010. 97–162.; *E. Kovács Péter*: Zsigmond király Sienában. Bp. 2014.; *Kondor Márta*: The Ginger Fox's two Crowns, Central Administration and Government in Sigismund of Luxembourg's Realms 1410–1419. Doktori (PhD) értekezés. CEU. Bp. 2017.; *Szilágyi Lóránd*: A német birodalom és Magyarország perszonális uniója 1410–1439. A gróf Klebersberg Kunó Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve 4. (1934) 159–203.

² *Gisela Beinboff*: Die Italiener am Hof Kaiser Sigismund [1410–1437]. Frankfurt 1995.; *Martin Kintzinger*: Westbindungen im spätmittelalterlichen Europa. Auswärtige Politik zwischen dem Reich, Frankreich, Burgund und England in der Regierungszeit Kaiser Sigismunds. Stuttgart 2000. 417–471. (Függelék); *Arany Krisztina*: Florentine Families in Hungary in the First Half of the Fifteenth Century. A Prosopographic Study of their Economic and Social Strategies. Kiel 2020. (Függelék); *Uő*: Generations Abroad: Florentine Merchant Families in Hungary in the first Half of the Fifteenth Century, Generations in Towns: Succession and Success in Pre-Industrial Urban Societies. Eds. Finn-Einar Eliassen – Katalin Szende. Cambridge Scholar Publishing, 2009. 133–140.

³ *Mályusz Elemér*: Zsigmond király uralma Magyarországon 1387–1437. Bp. 1984.; *Teke Zsuzsanna*: Firenzei kereskedőtársaságok, kereskedők Magyarországon Zsigmond uralmának megszilárdulása után 1404–1437. *Századok* 129. (1995) 195–214.

A diplomáciai feljegyzések nélkülözhetetlen források ahhoz, hogy a firenzei kormányzatnak a Német-római Császársággal és annak uralkodóival kialakított kapcsolatait és annak főbb jellegzetességeit, fordulópontjait megismerhessük.⁴ Létezik azonban a történeti forrásoknak egy másik csoportja is, amelyet – legalábbis Firenze esetében – mindenképpen érdemes figyelembe venni, mivel ritka betekintést nyújt a tájékozott, többnyire a korabeli diplomáciai küldetéseket és feladatokat is végző firenzei polgárok véleményalkotásának más forrásból meg nem ismerhető részleteibe. Ezek a források általában a családi számadáskönyvek vegyes, üzleti és általános közéleti, családi stb. események feljegyzésére szolgáló típusába sorolhatók, amelyeket a szakirodalom *Ricordi*, *Ricordanze* néven ismer, és viszonylag nagy számban maradtak fenn.⁵ Ezek a források a tanulmányban – az egyszerűség kedvéért – *krónika* megnevezéssel szerepelnek. A firenzei krónikák mint történeti források a legtöbb esetben magániratok. A szövegek megalkotását ezért távolról sem politikai program motiválta, hanem azzal a céllal íródtak, hogy minden olyan tudást, információt rögzítsenek bennük, amelyet a család hasznosnak és fontosnak tartott a jövő nemzedékek számára. A dokumentumokat nem kívánták a szélesebb közönség számára hozzáférhetővé tenni, így többnyire a családon vagy a kiterjedt rokonsági csoporton belül őrizték őket. A tanulmány célja, hogy a korabeli diplomáciai források, valamint a firenzei elbeszélő források bevonásával válaszadjon arra kérdésre: vajon a német-római császárokról alkotott általános kép tükrözi-e, illetve befolyásolta-e a firenzei polgárok tényleges jelenlétének mértékét a császári udvarban.

A kérdés felvetése azért is indokolt, mert Firenzét a kutatás inkább a saját kereskedőit kiküldő, nem pedig a külföldi üzletembereket a területére vonzó államként jellemzi, különösen a 14. század közepétől.⁶ A firenzei diplomácia erőteljesen támogatta és szükség esetén megvédte polgárainak érdekeit külföldön. Cserébe a firenzei Signoria is hasznosította honfitársainak gyakorlati ismereteit a különböző európai régiókról, valamint azt az általában kiterjedt helyi, regionális kapcsolatrendszer is, amelyet polgárai építettek ki üzleti tevékenységük során. A város politikai életében a diplomáciai kiküldetéseket, követségeket a firenzei polgárok feladatának tekintették, és a városi tisztségekre jogosult, választható

⁴ Az itáliai diplomáciáról általában lásd *Isabella Lazzarini*: *Communication and Conflict: Italian Diplomacy in the Early Renaissance, 1350–1520*. Oxford 2015.; A Luxemburgok udvarában működő diplomáciai képviselésekről lásd *Ivan Hlaváček*: *Höfe – Residenzen – Itinerare*. Hrsg. Mlada Holá – Martina Jeránková – Klára Woitschová. Prága 2011. 64.

⁵ *Mercanti scrittori. Ricordi nella Firenze tra Medioevo e Rinascimento*. A cura di Vittore Branca. Milano 1986.

⁶ *Richard Goldthwaite*: *The Economy of Renaissance Florence*. Baltimore 2009. 120–122.

polgárok kaptak is megbízást ilyen kiküldetésekre.⁷ Ezek a követségek természetesen költségesek voltak, és időnként veszélyesek is lehettek, ám egyúttal lehetőséget is nyújtottak a legátusoknak arra, hogy kiszélesítsék érdekeltségi körüket, és a kiszemelt politikai-gazdasági központokban üzletet bonyolíthassanak. Esetenként lehetőségük nyílt arra is, hogy belépjenek annak az uralkodónak a szolgálatába, akivel korábban a firenzei állam megbízásából tárgyaltak.⁸ Így az egyes államokba irányuló diplomáciai küldetések (vagy esetleg éppen azok időszaki hiánya) a politikai és diplomáciai szempontok mellett általános információkat szolgáltatott arról is, hogy a követek milyennek értékelték a térség által kínált gazdasági lehetőségeket.

A firenzeiek részéről a birodalmi diplomáciai kiküldetések rutinszerűnek tekinthetők. Firenze valójában a *regnum Italicum* részeként, s bár annak perifériáján, de a Német-római Birodalom érdekszférájába tartozott, és az évszázadok során ambivalens viszonya alakult ki a többnyire távoli uralkodóval.⁹ A városállam következetesen igyekezett megvédeni tényleges autonómiáját, és ezzel párhuzamosan aktívan próbálta kiterjeszteni ellenőrzését a szomszédos területekre vikáriátusok formájában.¹⁰ Firenze viszonyulását a Német-római Birodalomhoz és annak uralkodóihoz nagyban befolyásolta a rendkívül összetett regionális és belpolitikai helyzet, a guelf és ghibellin pártok egymással szemben álló városi frakciói és azokon belüli konfliktusai, ahogyan azt a szakirodalomban is elemezték.¹¹ E tekintetben a 14. század rendkívül változékony és ingatag politikai viszonyokat hozott a toszkán városállam számára. Valójában a 14. század első felében Firenze a guelf vezetés alatt változatlanul a pápaság hűségese szövetségeseként lépett fel az egyház és a birodalom közötti konfliktusban, annak ellenére, hogy a 14. század közepétől Közép-Itáliában a regionális érdekellentétek egyre erősödtek.

⁷ A firenzei követekre és követi feladatok ellátására vonatkozó városi statútumokra lásd *Patrick Gilli: Ambassades et ambassadeurs dans la législation statutaire italienne (XIIIe-XIVe siècle.)* In: *De l'ambassadeur. Les écrits relatifs à l'ambassadeur et à l'art de négocier du Moyen Âge au début du XIXe siècle.* Éd. Stefano Andretta – Stéphane Péquignot – Jean-Claude Waquet. Roma 2015. (<https://bit.ly/3yyQBXR>, letöltés 2022. jún. 10.); Lásd még *Nadia Covini – Bruno Figliuolo – Isabella Lazzarini – Francesco Senatore: Pratiche e norme di comportamento nella diplomazia italiana. I carteggi di Napoli, Firenze, Milano, Mantova e Ferrara tra fine XIV e fine XV secolo.* In: *De l'ambassadeur* i. m. (<https://bit.ly/3bAyE1T>, letöltés 2022. jún. 10.)

⁸ Cronaca di Matteo Villani. In: *Cronache di Dino Compagni e di Giovanni, Matteo e Filippo Villani.* Padova 1841.

⁹ Lásd *Hlaváček, I.: Höfe* i. m. 63.

¹⁰ *Ellen Widdler: Die Luxemburger und die Städte. Königtum und Komune im Spätmittelalter.* In: *Rom 1312. Die Kaiserkrönung Heinrichs VII. und die Folgen. Die Luxemburger als Herrscherdynastie von gesamt-europäischer Bedeutung.* Hrsg. Sabine Pentz – Peter Thorau. (Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Beihefte zu J. F. Böhmer, Regesta Imperii 40) Köln 2016. 221–257.

¹¹ *Peter Herde: Guelfen und Gibellinen beim Romzug Heinrichs VII.* In: *Rom 1312.* i. m. 43–58.

Ebben a politikai kontextusban a Luxemburg-dinasztia tagjainak császári trónra lépését legalábbis fenntartással, ha nem nyílt ellenségességgel figyelték a toszkán városban, amely 1311-ben először egyértelműen ellenezte, hogy anyagiilag hozzájáruljon VII. Henrik Itáliába való levonulásához, később pedig ki is tiltotta a megválasztott császárt a területeiről.¹² A száműzött Dante Alighieri azon kevesek közé tartozott, akik lehetőséget láttak Henrik itáliai hadjáratában, remélve, hogy a háborúk és konfliktusok által gyötört Itáliai-félszigeten az új császár helyreállítja a békét és közrendet.¹³ Firenze kritikus magatartása nem sokat változott a későbbi Luxemburg-házi királyokkal és császárokkal, IV. Károllyal, IV. Vencellel és Zsigmonddal szemben sem, elsősorban azért, mert – bár különböző okokból – időről időre mindannyian támogatták Milánó hercegét, Firenze legnagyobb ellenfelét Észak-Itáliában. A firenzeiek általában gyanakvással tekintettek a Luxemburg uralkodók itáliai koronázási útjaira is, valamint eltúlzottnak tartották a város jogainak és kiváltságainak ismételt megerősítésével járó összköltségeket. Mindazonáltal az Itáliába induló császári utakat (*Romfabr*, *Romzug*, illetve *Italienzug*) egyes esetekben pártfogolta a firenzei diplomácia is, annak reményében, hogy észak-itáliai ambícióit támogató, potenciálisan erős szövetségest csábítson az olasz félszigetre. De még ilyen „támogató” alkalmakkor is (lehetőség szerint) igyekeztek elkerülni a tényleges császári látogatást a városban,¹⁴ ami valamennyi Luxemburg uralkodó esetében sikerült is a firenzei kormányzatnak, így IV. Károly két itáliai utazása (1354–1355 és 1368–1369) és fia, Zsigmond jóval későbbi (1431–1433) útja esetében is.

Mint látni fogjuk, IV. Károly idősebb fia és közvetlen utódja, IV. Vencel eleve el sem jutott Itáliába, hogy megkoronáztassa magát, bár kevésbé sikeresnek mondható uralkodását ez a szándék nyilvánvalóan végigkísérte, és többek között emiatt végleg szembekerült Firenzével is.

A német királyok római koronázása és az itáliai utazás nem volt egyszerű vállalkozás. IV. Károly római útjai gondos diplomáciai és pénzügyi tervezést és előkészítést igényeltek, a nagyszámú kíséret és csapatok pedig rendkívül költségesnek

¹² *William M. Bowsky*: Henry VII in Italy: The Conflict of Empire and City-state (1310–1313). Lincoln 1960. VII. Henrik császár megvonta a firenzeiek privilégiumait, erről lásd *Archivio Storico Italiano* (a továbbiakban: ASFi) Diplomatico. Rifformaggioni Atti publici. Jan. 22, 1312. 1r.

¹³ Dante határozottan támogatta VII. Henrik ügyét az olasz uralkodókhöz, Firenzébe és magához a császárhoz írt leveleiben. (5-7. sz. episztola), lásd *Dante Alighieri*: Four Political Letters. Ed. Claire E. Honess. (MHRA Critical Texts, 6.) London 2007. 45–82.

¹⁴ *Widder, E.*: *Die Luxemburger* i. m. 251.

bizonyultak. A firenzei források legalább két ilyen tárgyú, a császári udvarba indított firenzei követjárásról adnak hírt IV. Károly első itáliai útja előtt. 1352 februárjában a császár Raymond Lupi relációs jegyzetével ellátott megbízólevele szerint követét, Zderazi Henrik prépostot, alkancellárját és titkárát küldte Firenzébe.¹⁵ A császárválasztás után ez volt a megszokott eljárás a Német-római Birodalom és Firenze részéről a diplomáciai kapcsolatok felvétele során: a tárgyalások előbb Firenzében, majd Németországban folytak ugyanezen év júniusáig, és érintették a Romzug hagyományos kérdéseit, valamint Firenze szabadságainak megváltását, amellyel a városállam hozzájárult a császári költségvetéshez.¹⁶ A római út tervezését azonban átmenetileg felfüggesztették, majd 1354-ben folytatták, amikor egy firenzei küldöttséget menesztettek a csehországi császári udvarba, amint azt Matteo Villani krónikájában feljegyezte. A legátusok mindannyian előkelő városi családok tagjai voltak, Tommaso Corsini, Pino degli Rossi, Gherardo de' Buondelmonti, Filippo di Cione Magalotti és Ugucione di Ricciardo de Ricci kapott követi megbízást, amelyet természetesen teljesítettek, és ahogyan a krónika hangsúlyozta: drága, pazar ruházatukkal és nagyszabású kíséretükkel a város hatalmát megfelelően reprezentálták.

Villani leírását a követséggel kapcsolatban az teszi rendkívül érdekessé, hogy rögzíti a firenzei közhangulatot és a polgárok azon félelmeit, hogy a többnyire ghibellin-párti családokból származó legátusok árthatnak Firenze érdekeinek a császári udvarban.¹⁷ Villani szerint ez vezetett ahhoz a meglehetősen szigorú városi rendelkezéshez, amely korlátozta a legátusok tartózkodásának idejét a császári udvarban,

¹⁵ V. Károly levele Firenzébe. Prága, 1352. febr. 2. ASFi. Diplomatico Riformaggioni Atti Pubblici.

¹⁶ RI VIII n. 1492a. In: Regesta Imperii Online (<https://bit.ly/3zBjX7a>, letöltés 2022. aug. 1.); Károly levele Firenzébe. Prága, 1352. jún. 30. ASFi. Diplomatico Riformaggioni Atti Pubblici. A római császári utazások feltételeinek megtárgyalására szervezett diplomáciai kiküldetésekről lásd *Gerrit Jasper Schenk: Zeremoniell und Politik. Herrschereinzüge im Spätmittelalterlichen Reich. Köln 2002.*

¹⁷ *Villani, M.: Cronaca i. m. b. 3, c. 8, o. 83:* „E partiti loro, molti cittadini pensando che quello ch'era ordinato dovesse venire fatto, perocché tra gli ambasciatori erano i piú reputati caporali di cittadina setta, temettono, che essendo costoro al continuo con l'imperadore, e di suo consiglio, che pericolosi commettesse contro al comune e pubblica liberta de'cittadini, e però si mosse question di limitare il loro tempo e lunga tira nel nostro comune; in fine si vinse e fecesi per riformagione di comune che niuno cittadino di Firenze potesse stare in quel servizio appresso all'imperatore piú che quattro mesi, e che alcuna grazia, ufficio, o beneficio reale o personale per i detti ambasciatori o per loro successori si dovesse ricevere o impetrare, sotto gravi pene, acciocché la speranza si troncasse a tutti della propria utilità [...]” – „Amikor elmentek, a polgárok közül sokan úgy gondolták, hogy el kell végezni, amit elrendeltek [a városi kormányzat], de mivel a követek a polgárok egy csoportjának legismertebb vezetői közül kerültek ki, attól tartottak, hogy azok [a követek] állandóan a császár és tanácsa mellett tartózkodván a comune és a polgárok közszabadságára veszélyes dolgokat követhetnek el, ezért felmerült a kérdés, hogy korlátozzák huzamosabb ott tartózkodásuk idejét. Végül megegyeztek abban, hogy egyetlen firenzei polgár sem maradhat négy hónapnál tovább a császár szolgálatában, és hogy a követek vagy utódaik számára semmilyen kegyelmet, hivatalt, királyi vagy személyes juttatást nem kaphatnak vagy követelhetnek, súlyos büntetés terhe mellett, hogy ne tápláljanak reményt saját haszon szerzésére [...]” (A tanulmányban olvasható fordítások a szerző munkái.)

és már előre elrettentette őket minden olyan szándékuktól, hogy a firenzei kormány jóváhagyása nélkül császári szolgálatot vállaljanak vagy császári támogatásokat fogadjanak el. Amint Villani szarkasztikusan megjegyezte, ez egyben véget is vetett a követek egyébként veszélyes és drága megbízásaiból származó bármilyen személyes haszon reményének. Mindez határozottan mutatja a közvélemény aggodalmait azokkal a veszélyekkel kapcsolatban, amelyeket a császár jelentetett Firenze szabadságaira nézve, és ez is hozzájárulhatott ahhoz, hogy mind IV. Károly, mind IV. Vencel udvarában viszonylag kevés firenzei tartózkodott huzamosabb ideig.

A németországi előzetes tárgyalásokat tehát a firenzeiek nem tartották sikeresnek, és amikor IV. Károly 1354–1355-ben először jelent meg személyesen Itáliában, a császár szándékainak megítélése a firenzei közvéleményben tovább romlott, főként mert az uralkodó megpróbálta Firenzével kétszeresen megfizettetni jogainak és kiváltságainak megerősítését, amit – érthető módon – erősen nehezményeztek. A tárgyalások eredményeit Matteo Villani kötelességtudóan rögzítette és kommentálta. Firenze kénytelen volt „fizetni és így eltéríteni” a császárt a területeitől azzal, hogy 100 000 aranyforintot ígért neki, amit egyébként Villani szerint meg lehetett volna spórolni, ha ügyesebb városvezetésük és követeik vannak.¹⁸ A császár első találkozója a firenzei küldöttséggel 1355-ben Pisában azonban alkalmat adott arra is, hogy az itáliai kortársak személyes benyomásokat alakítsanak ki róla.

Villani – aki hangsúlyozta, hogy a császár jellemzése során mások tapasztalataira támaszkodott – egyszerűen és szerényen öltözködő, kevés pénzt költő, ugyanakkor pénzeket nagyon hatékonyan beszédő uralkodóként írta le.¹⁹ Itt a császár szerény külső megjelenését és viselkedését a krónikás összességében pozitívan ítéli meg, ami azonban éles ellentétben áll a firenzei diplomataktól elvárt reprezentációs normákkal kapcsolatos megjegyzésével, amint azt korábban láthattuk. Villani a krónika más részein azonban már nem volt ilyen elnéző, különösen kemény jelzőket használt a koronázó út költségeiről folytatott tárgyalások leírásakor. Itt már IV. Károlyt pénzszerűében lévő és nagyon fősvény császárként írta le.²⁰ A Német-római Birodalom nem biztosított rendszeres uralkodói jövedelmeket, ezért a késő középkori német-római császárok lehetőségeit a gyakorlatban az úgynevezett Hausmachtjuk, azaz az általuk dinasztikus, családi stb. alapon uralt területek, más szóval a hátszáguk által biztosított források határozták meg. IV. Károly anyagi

¹⁸ Villani, M.: Cronaca i. m. Cronaca, b. 4, c. 71.

¹⁹ Uo., c. 74, o. 151: „poco spendeva, e con molta industria ragunava pecunia e non provvedeva bene, chi lo serviva in arme” – „keveset költött és sok fáradtsággal gyűjtött pénzt és nem gondoskodott azokról a fegyveresekről, akik szolgálták őt”. IV. Károly gazdaságpolitikájára lásd Stefan Weiss: Karl IV. und das Geld – Einige Beobachtungen. In: Rom 1312. i. m. 207–220.

²⁰ Villani, M.: Cronaca i. m. b. 4, c. 71, o. 150: „Imperadore povero di moneta e stretto d’animo” – „kispénzű és fősvény császár”.

helyzete határozottan kedvező volt e téren, a Cseh Királyság jövedelmei által biztosított jelentős anyagi forrásokra támaszkodhatott, pénzügyekben való jártasságát pedig a kutatás is igazolja.²¹ Villani emellett dicsérte a császár tárgyalási készségét és döntéshozói kvalitásait is.²² A császár leírása összességében egy józan, rátermett és kissé takarékos kereskedő tulajdonságait mutatja, ami feltehetőleg nem volt idegen a firenzei krónikás értékrendjétől. Villani véleményét a császár Itáliába érkezéséről az is befolyásolhatta, hogy negatívan vélekedett a korrump pápaságról, az egyházszakadásról és azokról a guelf párthoz tartozó firenzei honfitársairól is, akik azt a politikát követték, hogy személyes ellenfeleiket Firenzében ghibellineknek bélyegezték és eltiltották őket a városi hivataloktól. A császár megjelenése pedig reményt adott arra, hogy a feszült és kaotikus politikai helyzet normalizálódhat.²³

IV. Károly második itáliai útja már egyértelműen sokkal negatívabb visszhangot váltott ki az itáliai szerzőkből, ahogyan azt a humanista Benvenuto da Imola leírta.²⁴ Ez nem is annyira meglepő, tekintve, hogy az uralkodó ismét jelentős pénzbeli hozzájárulást követelt itáliai alattvalóitól.

IV. Károly igen hatékonyan kezelte a császári jövedelmeket, köztük a firenzei hozzájárulásokat is, amit a Firenzei Állami Levéltárban őrzött császári

²¹ Lásd Weiss, S.: Karl IV. i. m. 207–220.

²² Villani, M.: Cronaca i. m. b. 4, c. 74, o. 151: „Suo costume era eziandio, stando a udienza, di tenere verghette di salcio in mano e uno coltellino, e tagliare a suo diletto minutamente e oltre al lavorio delle mani, avendo gli uomini ginocchioni innanzi a sporre le loro petizioni, movea gli occhi intorno a' circostanti per modo, che a coloro che gli parlavano pareva che non dovesse attendere a loro udienza e nondimeno intendea e udiva nobilmente e con poche parole piene di sustanzia rispondenti alle domande, secondo sua volontà e senza altra deliberazione di tempo o di consiglio faceva pienamente savie risposte. E però furono in lui in uno stante tre atti senza offendere o variare l'intelletto, il vario riguardo degli occhi, il lavorare con le mani e con pieno intendimento dare l'udienze e fare le premediate risposte, cosa mirabile e assai notevole in uno signore.” – „Szokása volt az is, hogy az audiencián ülve fűzfa vesszőket és egy kis kést tartva a kezében kedvére faragott aprólékosan, és a keze munkája mellett, miközben az emberek térdepeltek előtte, hogy előadják kéréseiket, a tekintetét úgy járatta a körülötte lévő emberek között, hogy úgy tűnt a hozzá szólóknak, nem is figyel rájuk és nem hallgatja őket, pedig tiszteletreméltó módon meghallgatta és értette [mondanivalójukat], és kevés, de bölcs szóval, a kérdésekre válaszolva, akarata szerint, minden egyéb tanácskozás nélkül, bölcs válaszokat adott. És így egyszerre cselekedett háromféle dolgot anélkül, hogy az értelmét gyengítette volna, szemeivel folyamatosan felmérte a körülötte lévőket, [miközben] kétékezi munkát végzett és ugyanakkor figyelte és értette az audiencián elhangzottakat, és gyors válaszokat adott, ami figyelemre és csodálatra méltó egy úr esetében.”

²³ Matteo Villani középosztálybeli kereskedőként maga is belekeveredett a nagy városi frakciók vitáiba, ami oda vezetett, hogy 1362-ben egy ghibellin-ellenes perben bíróság elé állították. *Gene A. Brucker: Florentine Politics and Society 1343–1378*. Princeton 1962. Lásd még *Alexander Lee: Humanism and Empire: The Imperial Ideal in Fourteenth-Century Italy*. Oxford 2018. 143–145.

²⁴ Benvenuto da Imola kapcsán lásd *Lee, A.: Humanism and Empire* i. m. 153. „Carolus de Lucimborgo [...] qui bis venit Italiam, maxime secundavice, tempore Urbani V cum terribili exercitu [...] ab omnibus pecunias accepit, et omnium libertates, quas potuit, vendidit: vivat ergo infamia semper eius” – „Luxemburgi Károly [...], aki kétszer jött Itáliába, másodjára V. Orbán pápa idejében érkezett iszonyatos hadsereggel [...] mindenkitől pénzt vett el, és eladta mindazokat a szabadságjogokat, amelyek felett rendelkezett: ezért gyalázata örökké él.” Az idézet uo. 154. 66. jegyzet.

parancslevelek adatai is igazolnak.²⁵ IV. Vencel és Zsigmond esetében alig maradt fenn ilyen utasítás. E jövedelmeket jórészt helyben, főként az itáliai származású udvari emberek kifizetésére fordították, az adományozottak pedig, akik rendelkeztek helyi kapcsolatokkal, el tudták érni a kifizetések teljesítését.²⁶ Így a birodalom távoli területén is biztosított volt a birodalmi jövedelmek hatékony felhasználása.

Ha közelebről megvizsgáljuk forrásainkat, néhány fontos megfigyelést tehetünk.²⁷ Először is, egyértelmű, hogy bár IV. Károly udvarában számos itáliai (sőt néhány toszkán) jelenléte is kimutatható, de valójában csak nagyon kevés firenzei állt a császár szolgálatában. A császári udvar és Firenze kapcsolata kapcsán mindössze egyetlen firenzei érintettségű császári vásárlásra találtam adatot, ekkor Pomerániai Erzsébet császárné (1363–1378) 1200 firenzei forint (fl) értékben vásárolt gyöngyöket, és a császár ezzel az összeggel Baldassare degli Obriachinak maradt adós.²⁸ Ez egyértelműen nem reprezentatív adat, de a fennmaradt források csekély száma arra utal, hogy a kereskedelmi kapcsolatok az udvar és a firenzeiek között mindenképpen szerényebbek voltak ebben a korszakban. A Károly körül lévő kevés firenzei többnyire a szolgálói közé tartozott; mindössze négy palotagrófot sikerült azonosítani a Firenzei Állami Levéltár Riformaggioni, Atti publici anyagában, akik hagyományosan ghibellin családokból származtak.²⁹ A Firenze által uralt két közeli város, a ghibellin Pistoia és Prato vezető családjai is megjelennek az iratokban, a Panciatichi család, valamint Riccardo Cancellieri és Fenzius degli Albertini azonosítható.³⁰ Többségük már VII. Henrikhez is kötődött, és a császári hatalom jelentős támogatói voltak Észak-Itáliában.³¹

²⁵ Acta Karoli IV Imperatoris Inedita. Ein Beitrag zu den Urkunden Kaiser Karls IV. aus Italienischen Archiven gesammelt und herausgegeben. Hrsg. Franz Zimmermann. Innsbruck 1891. Nr. 84–86., 88–89., 91–98., 102–105., 107., 109., 115–117.; *Wéiss, S.*: Karl IV. i. m. 216.

²⁶ Uo., 217.

²⁷ ASFi. Diplomatico Riformagioni Atti pubblici. fond anyaga.

²⁸ ASFi. Diplomatico Riformagioni Atti pubblici. 1369. máj. 12.

²⁹ Riccardo di Lazzaro Cancellieri, ASFi. Diplomatico. Rocchettini di Pistoia, 1367. szept. 14.; Diliano d'Agnolo Panciatichi, ASFi. Diplomatico. Pistoia, Vescovado, 1368. szept. 21.; Fensio degli Albertini, ASFi. Diplomatico Riformagioni Atti pubblici. 1356. febr. 10.; Niccoló és Francesco di Fensio degli Albertini, ASFi. Diplomatico Riformagioni Atti pubblici. 1361. jan. 31.

³⁰ Uo.

³¹ [RIplus] Regg. Karl IV. (Diplome) [n. 1971]. In: Regesta Imperii Online (<https://bit.ly/3ddV5ea>, letöltés 2022. aug. 2.); Prága, 1352. febr. 10. (letöltés 2022. jún. 2.) Már VII. Henrik is alkalmazott egy toszkán szakértőt pénzügyeinek intézésére: Simone Filippi degli Realit Pistoia városából. Tevékenységét részletesen elemezte *Mark Mersiowsky*: Das Finanzwesen der Luxemburger und seine Vorbilder. Ein Blick auf die Rechnungen. In: Rom 1312. i. m. 149–185., itt: 163–166. Lásd még *Widder, E.*: Die Luxemburger i. m. 229.

Ha összehasonlítjuk IV. Károly és IV. Vencel Firenzéhez való viszonyát, az már első pillantásra markáns különbségeket mutat. IV. Károly kétségkívül meglehetősen aktív volt Itáliában, különösen az itáliai útjai körüli időszakokban. Személyesen is jelen volt a félszigeten, így viselkedéséről, tevékenységéről a firenzeiek első kézből származó tapasztalatokra a tehettek szert. Vencel esetében általában a passzivitását szokták hangsúlyozni, ami sok szempontból jogos lehet, ugyanakkor az elmaradt Romzuga vonatkozó források arra utalnak, hogy az uralkodó e téren próbált kezdeményezőként fellépni.³² Egyértelműen szándékában állt, hogy Rómában megkoronáztassa magát, ezért trónra lépése után igyekezett aktívan felvenni a diplomáciai kapcsolatokat Firenzével. Az uralkodó a szokásoknak megfelelően követet küldött a firenzei kormányhoz, ezzel kezdeményezte a tárgyalások megindítását. A toszkán város azonban ebben az esetben ragaszkodott a császárral folytatandó személyes tárgyalásokhoz, és sikeresen elkerülte, hogy a követtel, Konrad von Kreyggel, IV. Vencel udvarmesterével és tanácsosával a választott császárnak történő bármilyen fizetségről megállapodjanak.³³

Kreyg az uralkodótól a firenzei befizetés terhére költségtérítést kapott, hogy fedezze küldetésének költségeit, ahhoz hasonlóan, ahogyan azt korábban IV. Károly idején is intézték.³⁴ A küldetés azonban sikertelenül zárult, a követ végül megállapodás helyett ígéretekkel távozott, a firenzei városvezetés pedig a császár ismétlődő panaszai ellenére három egymást követő évben sem küldte el követeit, állítólag azon egyszerű oknál fogva, hogy a választott küldöttségek nem voltak hajlandók útnak indulni.³⁵ Marchionne di Coppo Stefani, aki a Vencelhez küldött harmadik választott firenzei küldöttség tagja volt, emlékirataiban leírta: végül ő és követtársai, Niccolò Rabatta, Zanobi Guidotti és a jegyző Francesco di ser Lando Fortini elfogadták a megbízást. Stefanit azonban elsősorban csak a követség költségeinek megtérítése érdekelte, és egy szót sem írt magáról a küldetésről vagy a királyról.³⁶

³² *Hlaváček, I.*: Höfe i. m. 62. A IV. Vencel uralkodása alatti bel- és külföldi császári diplomáciai küldetésekről lásd uo. 64.

³³ A legátusok kiválasztásáról IV. Vencel uralkodása alatt és általában a mantovai követek jól ismert 1383-as jelentéséről, valamint IV. Vencel udvaráról lásd *Hlaváček, I.*: Höfe i. m. 59., 72. Kreyg küldetéséről lásd még a 16. században élt Scipiano Ammirato krónikáját: *Istorie Fiorentine di Scipiano Ammirato con l'aggiunte di Scipiano Ammirato il Giovane. Ridotta a miglior lezione da F. Ranalli. Parte prima, Tomo terzo. Firenze 1847. Libro Decimoquarto 317.*

³⁴ ASFI. Diplomatico Rifformaggioni. Atti Pubblici. Nürnberg, 1379. márc. 23.

³⁵ A korai firenzei városi statútumok követségekkel kapcsolatos rendelkezései általában ezt a viszonylag gyakran felmerülő problémát igyekeztek szabályozni, kilátásba helyezve az eseti követi megbízást elfogadni vonakodó firenzei polgárok büntetését. A követségek professzionálisabb szabályozása az 1415. évi statútumhoz köthető, amelyben már a követek állomáshelyről való távozásának engedélyezését is szabályozták. *Gilli, P.*: *Ambassades et ambassadeurs i. m.*

³⁶ *Marchionne di Coppo Stefani*: *Cronaca fiorentina. A cura di Niccolò Rodolico. Città di Castello 1903. Vol. 30, b. 11, Rubrica Nr. 895., 389–390.*: „Nel [...] [1381] andarono allo Imperadore

Kezdetben tehát Firenze volt az, amely került a diplomáciai kapcsolatok felvételét. E húzódozást feltehetőleg a város Vencel apjával és elődjével kapcsolatos korábbi tapasztalatai indokolták. A firenzeiek ekkor már egyértelműen rendkívül drágának és megbízhatatlannak tartották a császári védelmet, Vencel pedig nem volt elég kitartó és határozott annak érdekében, hogy legyőzze az ellenállásukat,³⁷ ráadásul hamarosan készségesebb szövetségesre talált a milánói Gian Galeazzo Visconti személyében, akit tábornoki helytartóvá nevezett ki. (Legalább még egy alkalommal azonban biztosan megpróbált Firenzével szövetkezni a tervezett római úthoz, ezt azonban a firenzei kormányzat ismét visszautasította.)³⁸

A pápasággal megromlott viszony az 1375–1378-as Otto Santi háborúval érte el a tetőpontját, egy olyan időszakban, amelyet egyrészt a pápaság római visszatérésének előkészületei, másrészt a Közép-Itáliát sújtó járványok és éhínségek határoztak meg.³⁹ Ez az időszak negatívan hatott a külföldön szerencsét próbáló firenzeiek lehetőségeire is. Firenze pedig újra a Német-római Birodalom támogatását kereste, azzal próbálta ellensúlyozni a pápaság növekvő követeléseit, a császár támogatására azonban nem számíthatott Gian Galeazzo Visconti egyre fenyegetőbb expanzív politikájával szemben.⁴⁰

Coluccio Salutati, Firenze kancellárja (1374–1406) és más korabeli humanisták azon a véleményen voltak, hogy a távoli birodalom, mint fő-hűbérúr, elvben sikeresen megvédhette volna a toszkán várost, ha nem az a IV. Vencel a császár, aki végül 1395-ben jelentős összegért cserébe Milánó hercegi címét adományozta Visconti számára.⁴¹ A német fejedelmek megdöbbenésére és Firenze kétségbeesésére az uralkodó egy területileg független hercegséget hozott létre. A firenzeiek számára ez volt az utolsó csepp a pohárban, így nem meglepő, hogy a firenzei kormány Vencel trónfosztásában és egy új császár megválasztásában látta a megoldást. A többi lehetséges jelölttel szemben határozottan Pfalzi Rupertet

ambasciadori, perocché piú tempo, bene due anni innanzi, s'era ricevuti ambasciadori da lui per tre volte, infino a questo dí [...] Di che ogni volta gli era risposto di rispondere per boce viva, e poi praticato, e essere eletti ambasciadori, [...] e cosi tre volte eletti, ma non iti; pure in questo mese andarono, e furono questi: Niccolò da Rabatta e Marchionne di Coppo Stefani e Zanobi Guidotti, legnaiuolo, e per notaio per fare le scritture andò ser Francesco di ser Lando Fortini. Stetto mesi cinque e dí e non feciono conclusione, [...] e sarebbesi concluso con meno spesa di 30000 fiorini, avendo ciò che 'l Comune addimandava.”

³⁷ Vencel ellentmondásos politikai tevékenységéről lásd még *Hlaváček, I.*: Höfe i. m. 64.

³⁸ *Lee, A.*: Humanism and Empire i. m. 162.

³⁹ A háború kitörésének az volt az oka, hogy a pápai legátus elutasította Firenze gabonakérelmét, ugyanakkor John Hawkwood zsoldosvezér firenzei területre tört be. Firenze mindezt a meggyengítésére tett kísérletnek tekintette, felállított egy városi háborús magisztrátust, az Otto di Guerrát, és ligát szervezett az avignoni pápai udvar ellen, válaszul a pápa kiátkozta a várost. A háború elnevezése Otto di Santi, a felállított magisztrátus nevének módosításából származik, amellyel Firenze értékelte álláspontját a kiátkozásával kapcsolatban is.

⁴⁰ *Lee, A.*: Humanism and Empire i. m. 162.

⁴¹ Uo.

támogatta; Itáliában különösen a pápánál, László nápolyi királynál és a velencei Signoriánál lépett fel Rupert elismerése érdekében.⁴²

A firenzeiek IV. Vencelről alkotott, a városban ekkorra általánossá vált, rendkívül negatív megítélése kézzelfogható mind a nyilvános politikai írásokban, mind a kortárs ricordanze forrásokban.⁴³ Egy firenzei kereskedő, Giovanni di Pagolo Morelli művében kifejezetten negatív képet festett róla. A feljegyzésből egyértelmű, hogy Morelli meglehetősen jól tájékozott volt az állítólag részeges Vencel 1398. évi diplomáciai botlásával kapcsolatban is, amelyet akkor követett el, amikor Reimsben találkozott a francia királlyal. Az egyházszakadásról tárgyalt volna VI. Károllyal és III. Károly navarrai királlyal, de túlságosan részeg volt és késve érkezett a megbeszélésre.⁴⁴ Morelli mindenesetre tanulságként fontosnak tartotta ezt is megemlíteni: „A birodalom méltósága elveszett azok miatt, akik uralkodtak benne, mert az egy semmirekellő, részeges ember volt.”⁴⁵ Scipione Ammirato is szentelt néhány sort a „nem jó főurak és fejedelmek által okozott nyomorúságnak, és megemlítette Vencel lemondatását, hozzátéve: „ez ritka eset, de még ez is megtörténhet méltatlan urakkal”.⁴⁶

Firenzében tehát IV. Vencelnek negatív volt a megítélése, ami részben a birodalommal szemben támasztott, beteljesületlen firenzei elvárásoknak is betudható. Esetében ugyanakkor személyes tapasztalatra sem támaszkodhattak, hiszen, mint fentebb láthattuk, a firenzei kormányzat még követeket is vonakodott küldeni hozzá.⁴⁷ Az egyetlen, firenzei forrásokból ismert követség után, Marchionne di Coppo Stefani és követársai által benyújtott jelentés pedig nagyrészt hallgat a császár személyéről, ami meglepő, mert ez nem jellemző a követjelentésekre. Ez a hallgatás jellemző más firenzei kereskedő-krónikások esetében is, akik közül Bonaccorso di Neri Pitti érdemes kiemelni. Pitti ugyan nem mindig megbízható krónikása saját kalandjainak, de kétségtelen, hogy széleskörű ismeretekkel rendelkezett a korabeli európai udvari körökről. Gyakorlott utazó volt, aki használta a firenzei üzletemberek kiterjedt európai hálózatát, amely a 15. század fordulóján Európa nagy részére kiterjedt. Budától Londonig, Brüsszeltől Párizsig utazott, és feltehetően ismerte a Luxemburgi-dinasztia néhány tagját is, hiszen

⁴² Deutsche Reichstagsakten unter König Ruprecht. Bd. IV. Erste Abteilung. 1400–1401. Hrsg. Julius Weizsacker. Gotha 1882. (a továbbiakban: RTA IV) Nr. 301., 196., 260.

⁴³ RTA IV, Nr. 196. *Lee, A.*: Humanism and Empire i. m. 163–169., 175.

⁴⁴ *Gerald Schwedler*: Deutsch-Französische Herrschertreffen im 14. Jahrhundert. Dynastische und staatliche Beziehungen im Wandel. In: *Regnum et Imperium. Die französisch-deutschen Beziehungen im 14. und 15. Jahrhundert.* Hrsg. Stephan Weiss. München 2008. 55–100., itt 90–97.

⁴⁵ *Giovanni di Pagolo Morelli*: Ricordi. In: *Mercanti scrittori* i. m. 101–341., itt: 255.: „[...] la dignità dello imperio veniva a mancare per rispetto di quelli che la possedea, con ciò fusse cosa che esso era uomo di niente e uno ubriaco.”

⁴⁶ *Istorie fiorentine* di Scipione Ammirato i. m. Libro Quindicesimo 388–389.

⁴⁷ A császári hatalom reprezentációjának hiányosságairól IV. Vencel uralkodása alatt lásd *Hlaváček, I.*: Höfe i. m. 247.

feljegyzéseiben említi, hogy Brüsszelben találkozott és kockázott Vencellel, Brabant hercegevel, IV. Vencel nagybátyjával.⁴⁸

Pitti – amint azt a következő bekezdésekben látni fogjuk – gyakran bizonygatta meglévő jó kapcsolatait, ezért meglepő, hogy bár minden bizonnal rendelkezett róla információkkal, emlékirataiban ő is teljesen kihagyta IV. Vencel említését. Bizonyos esetekben azonban éppen az említés hiánya az, ami történeti szempontból értelmezhető. Pitti esete valószínűleg ilyen.

IV. Vencel egyébként kezdetben átvette elődje, IV. Károly bizalmas udvari körét, majd fokozatosan alakította át császári udvarát.⁴⁹ Úgy tűnik, Kreyg, a sikertelen firenzei legátus, IV. Vencel megválasztásától kezdve egyik megbízható tisztviselője volt, és udvarmesterként irányította a pénzügyi adminisztrációt.⁵⁰ A Firenzében fennmaradt források arról tanúskodnak, hogy Vencel udvarából is hiányoztak a firenzeiek, egy tanácsosát és familiárisát kivéve, bizonyos Ubaldinus Bonamicit, Cortona püspökét, Sassari érsekét.⁵¹ Bonamici anyai ágon rokonságban állt az elűzött firenzei Ubaldini családdal. Az Ubaldini egykor jelentős ghibellin család volt, amely a 14. század elején elvesztette Firenze környéki birtokait. Bonamici ugyanakkor IX. Bonifác pápa bizalmasa, pápai legátus és adószedő, Cortona püspöke, majd Sassari érseke volt. A császár számára diplomáciai küldetéseket teljesített, főként a Vatikánban, és elsősorban a tervezett római koronázás előkészítése volt a feladata.

Közvetlenül IV. Vencel trónfosztása után Firenze természetesen teljesítette az általa is támogatott, megválasztott német királlyal szemben fennálló kötelezettségét: 1401 tavaszán firenzei követek érkeztek a németországi Ambergbe, hogy üdvözljék az újonnan megválasztott Pfalzi Rupertet.⁵² Ez alkalommal a már említett Bonaccorso di Neri Pitti feladata volt, hogy az új császárral meg erősítse Firenze szabadságait, és tárgyalásokat folytasson a városállam által a

⁴⁸ *Bonaccorso Pitti*: Ricordi. In: Mercanti scrittori. i. m. 341–503., itt: 380.

⁴⁹ Udvaráról lásd Ivan Hlaváček számos tanulmányát: *Hlaváček, I.*: Höfe i. m., *Uö*: Das Urkunden- und Kanzleiwesen des Böhmisches und Römischen Königs Wenzel. Stuttgart 1970.

⁵⁰ Első említése ebben a tisztségben a [RIplus] Regg. Wenzel [n. 351]. In: Regesta Imperii Online, 1379. márc. 19. (<https://bit.ly/3dhPp2W>, letöltés 2022. aug. 1.); Kreyg befolyásos karintiai nemesi családból származott, a család tagjai később is fontos pozíciókat töltöttek be a császári szolgálatban, lásd [RI XIII] H. 12, Nr. 53. In: Regesta Imperii Online, 1441. máj. 3. (<https://bit.ly/3A7Znwt>, letöltés 2022. aug. 1.)

⁵¹ IV. Vencel levele II. Bonifác pápához, ajánlólevél Ubaldinus firenzei és Nicolaus prágai legátusok számára. Deutsche Reichstagsakten. Bd. 2. Deutsche Reichstagsakten unter König Wenzel 1388–1397. Abteilung 2. Hrsg. Julius Weizsäcker. München. 1874. (a továbbiakban: RTA II) Nr. 216. Prága, 1390. nov. 21.; IV. Vencel utasítása legátusaihoz: RTA II, Nr. 217. Prága, 1390. nov. 21.; II. Bonifác pápa a firenzei Ubaldinusnak a tized beszédéről: RTA II, Nr. 218. Prága, 1391. jan. 21. Lásd még *Hlaváček, I.*: Höfe i. m. 146. Az udvar külföldi tisztviselőiről lásd uo. 257.

⁵² A firenzei legátusok érkezése az iratok szerint megközelítőleg március végére vagy április elejére tehető, lásd RTA IV, Nr. 258. Lásd még Deutsche Reichstagsakten Bd. 5. Deutsche Reichstagsakten unter König Ruprecht, Abteilung 2. D. Verhältnis zu Florenz. Hrsg. Julius Weizsäcker. Gotha 1885. (a továbbiakban: RTA V) Nr. 27–36.

császári költségvetésbe fizetendő pénzügyi hozzájárulásról.⁵³ Pitti hosszas leírása szerint a tárgyalások jól végződtek. A firenzeiek csökkenteni tudták a császári tárgyalófelek által kért túlzottan magas összeget, és sikerült meggyőzniük a császárt, hogy haladéktalanul induljon Itáliába.⁵⁴ Pitti maga is kapott egy címerbővítést Ruperttől. Az adományozott végtelen hálától és büszkeségtől vezérelve még egy olasz nyelvű szonettet is költött, amelyben leírta a címert, és megénekelte a *Reichsregisterbüchert*, a német-római császári kancellária másolati könyveit is, amelyekbe az adományt bejegyezték.⁵⁵ A szonett talán nem tartozik a kiemelkedő irodalmi művek közé; ugyanakkor versbe szedve örökíti meg az egyik legjelentősebb német-római kancelláriai forrást, az emlékirat pedig értékes, ugyanakkor szubjektív forrásnak tekinthető a szerző diplomáciai küldetéséről.

Pitti képe az uralkodóról egy kissé felkészületlen, de összességében pozitív személyiséget mutat, persze értékelése nem volt teljesen önzetlen. Más firenzei krónikások nem osztották Ruperttről alkotott jó véleményét.⁵⁶ Elődjeivel, a Luxemburg-dinasztia császáraival ellentétben Pfalzi Rupert nem rendelkezett jelentős *Hausmacht*tal, ezért állandóan pénzhiánnyal küzdött, a pótlást a császári jövedelmekből remélve. Rupert a Luxemburgi-házat nagy veszélynek tekintette újonnan megszerzett trónjára nézve, ezért rá lehetett venni, hogy Itáliába induljon, és mindenekelőtt Firenze érdekeit támogassa a milánói herceggel szemben. Az új uralkodó itáliai hadjárata azonban végül egy évvel később, a firenzei kormány megdöbbenésére és csalódottságára, kudarcot vallott.⁵⁷ Így nem lehetett arra számítani, hogy Firenze erős támogatója lesz Itáliában, illetve, hogy feloldja az egyházszakadást, amely az itáliai városokat állandó bizonytalanságban tartotta.

⁵³ Lásd Bonaccorso di Neri Pitti emlékiratait: *Pitti, B.*: Ricordi i. m. A firenzei kormányzatnak a küldetéséről szóló jelentéséről lásd RTA V, Nr. 27. A megállapodásról lásd RTA IV, Nr. 301., 358.

⁵⁴ Firenze, 1401. máj. 12. A firenzei Comune levele a császár meghívására Itáliába, a koronázásra. RTA IV, Nr. 304. (Nürnberg, 1401. máj. 22.); I. Rupert levele Firenzébe a császári koronázást célzó római útjához való anyagi hozzájárulásról: RTA IV, Nr. 305.; *Lazzarini, I.*: Communication and Conflict i. m. 207.

⁵⁵ Az eredeti szöveget lásd *Pitti, B.*: Ricordi i. m. 425–426.: „CCCCI e mille l’ an corant, / Nella città di Trento re Rupert / Volle lo scudo mio esser copert / De l’arme suo’, lion d’oro rampant / E volle e comandó in quello stant / Nel suo ligistro fosse scritto apert / Il nome di noi cinque, sicché ciert / Ciascun l’avesse nello scudo ondant. / Donocci brivilegio e fecci degni / Di nobiltá co’ nostri discendenti; / Possiam portare in arme nostri segni.” – „Ebben az 1401. évben / Trento városában Rupert király / Elrendelte, hogy címeremet / Saját címerével, egy arany oroszlánnal egészítsék ki / Megparancsolta és elrendelte ott helyben, / Hogy a császári másolati könyvbe írják be / Ötünk nevét, hogy mindegyikünk [címerén,] / Hullámos pajzsunkon ott legyen az oroszlán. / Megadta nekünk ezt a kiváltságot, és méltóvá tett bennünket / Nemességre, leszármazottainkkal együtt. / Jogunk van címerünkben az ő címerét viselni, / a nemesi rang egyéb jeleivel együtt.” A kiterjesztett címer adományozásáról lásd még: RTA V. 58. 10. jegyzet.

⁵⁶ *Cronica volgare di anonimo fiorentino: dall’anno 1385 al 1409 / già attribuita a Piero di Giovanni Minerbetti.* A cura di Elina Bellondi. Città di Castello 1915–1918. 262–269.

⁵⁷ Velence, 1402. jan. 14. Rupert király levele Strasbourgba a sikertelennek bizonyult római utazás kísérletéről és Firenzé tartozásáról: RTA V, 246., sub. Nr. 185.

Rupert 1410-ben bekövetkezett halála után a Luxemburgi-ház visszaszerezte a Német-római Császárság feletti ellenőrzést, előbb Jobst morva örgrófit (1410–1411) választották meg, annak alig egy évvel később bekövetkezett halála után Vencel öccse, Zsigmond magyar király szerezte meg a német királyi címet. 1411-től a császári diplomáciában változó intenzitással ugyan, de újra napirendre került a milánói herceg támogatása, ezúttal elsősorban Zsigmond és Velence erősödő konfliktusa miatt. Zsigmond hosszú uralkodása alatt a toszkán városállam és az uralkodó viszonya ellentmondásos maradt, bár úgy tűnik, hogy a firenzeiek kedvezőbben ítélték meg Luxemburgi Zsigmondot elődeinél. Értékeltek, hogy ő kezdeményezte a konstanzi zsinat (1414–1418) összehívását, és összességében az ezt követő évtizedben, amelyet Zsigmondnak a Viscontiakkal való átmeneti konfliktusa is fémjelzett, teljesítette az erős, de szerencsére többnyire távoli, ugyanakkor támogató hatalommal szembeni firenzei elvárásokat.⁵⁸

Zsigmond császári ambícióit és uralkodását a magyarországi jövedelmek tették lehetővé, amelyek *Hausmacht*jának központi részét képezték.⁵⁹ IV. Károlytól és IV. Venceltől eltérően a délnémet kereskedővárosok gazdasági és pénzügyi elitjéhez fűződő, hagyományosan szoros kapcsolatai mellett több, a magyar királyi jövedelmek kezelésében érdekelt itáliai, főként firenzei pénzügyi szakembert és üzletembert is befogadott udvarába.⁶⁰

A magyar királyi pénzügyekre gyakorolt itáliai, firenzei hatással a magyar történetírás is foglalkozott, és hagyományosan fokozatos fejlődésként értelmezte, amelynek kezdetét a kutatók a 14. század első évtizedeiben, a nápolyi Anjou-ház magyarországi megjelenéséhez köthették. Az újabb szakirodalom azonban kimutatta, hogy I. Károly kíséretével, illetve trónja elfoglalását követően nem érkeztek tömegesen nápolyiak, franciák és itáliaiak a magyar királyi udvarba.⁶¹ A nápolyi Anjouk ugyanakkor szoros kapcsolatban álltak a firenzeiekkel, akik már a 13. század végén is kiváltságos státuszt élveztek Nápolyban, és fontos szerepük

⁵⁸ Kerstin Ras-Dürschner: Der wacklige Thron. Politische Opposition im Reich von 1378 bis 1438. Lang 2003. 282.; Beinhoff, G.: Die Italiener i. m. 32.

⁵⁹ Weiss, S.: Karl IV. i. m. 218–219. Lásd még Petr Elbel: Prag und Ofen als Kaiserresidenzen. Die Verlagerung des Reichsschwerpunkts nach Osten unter den Luxemburgern und deren Folgen für das Reich. In: Rom 1312. i. m. 259–329., itt: 259.

⁶⁰ Weiss, S.: Karl IV. i. m. 218. A magyar királyi jövedelmek és monopóliumok rendszerére és annak 14. századi változásaira lásd Tóth Csaba: Pénzverés és pénzügyigazgatás (1387–1526). In: Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon: gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet. Szerk. Kubinyi András – Laszlovszky József – Szabó Péter. Bp. 2008. 163–185.; Gyöngyössi Márton: Pénzverés és pénzügyigazgatás (1387–1526). In: Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon i. m. 185–199. Lásd még Engel Pál: Szent István birodalma. A középkori Magyarország története. Bp. 2001. 160.

⁶¹ Cukovits Enikő: Az Anjouk Magyarországon I. I. Károly és uralkodása (1301–0342). Bp. 2012. 54.

volt a királyság pénzügyeinek irányításában.⁶² Ugyanakkor a nemzetközi szakirodalom azt is igazolta, hogy egyes firenzei bankházak nemcsak az Anjouknak a magyar trón megszerzésére irányuló törekvéseiben játszottak szerepet a 14. század elején, hanem kölcsöneikkel Luxemburgi VII. Henrik császári ambícióinak megvalósítását is támogatták ugyanebben az időszakban – mégsem mutatható ki nagyarányú firenzei jelenlét a császári udvarban sem.⁶³

A másik hagyományos, a firenzei pénzverő mesterek magyarországi megjelenésével kapcsolatos érv szintén kissé túlértékeltnek tűnik.⁶⁴ A 14. században számos más középkori államban is megjelentek ugyanis firenzei pénzverő mesterek, nemcsak azokban, amelyek általában a firenzeiek célpontjai voltak, mint Nápoly, Anglia és Franciaország, hanem olyan országokban is, amelyekben abban a korban nem volt számottevő firenzei jelenlét, így Csehországban és Németországban (Schwäbisch Hall, Trento, Koblenz) vagy Ausztriában (Linz, Tirol).⁶⁵ Elképzelhető, hogy a 14. században az itáliai, elsősorban firenzei szakértelem iránt jelentkező általános igénynek érdemes inkább tulajdonítani megjelenésüket a pénzverés területén Magyarországon is. A firenzei jelenlét jelentős növekedése a fennmaradt és jelenleg ismert források alapján későbbi időszakra, a 14. század végére, leginkább Zsigmond magyarországi uralkodásának első éveire tehető.

Általánosságban elmondható, hogy 1420 és 1440 között 19 családhoz tartozó mintegy 30 firenzei jelent meg a császári és magyar királyi pénzügyigazgatásban.⁶⁶ A rendelkezésre álló információk alapján a magyar királyi pénzügyigazgatásban legalább három firenzei származású vezető tisztviselőt lehet azonosítani, míg a császári udvarban 17 familiáris, 11 szolga és 8 palotagróf volt firenzei.⁶⁷ A vezető tisztviselők közül Filippo Scolari, Nofri di Bardo és az utóbbi fia, Leonardus Nofri esetében az

⁶² *David Abulafia*: Southern Italy and the Florentine Economy 1265–1370. *The Economic History Review* 34. (1981) 3. sz. 377–388.

⁶³ Lásd *Marco Veronesi*: Heinrich von Luxemburg und die italienische Hochfinanz. *Mittelalterlicher Staatskredit, der Prager Groschen und das florentinische Handelshaus der Macci*. In: *Vom luxemburgischen Grafen zum europäischen Herrscher. Neue Forschungen zu Heinrich VII.* Hrsg. Ellen Widder – Wolfgang Krauth. Luxemburg 2008. 185–223.; *Michel Pauly*: Auf nach Rom! Materielle und militärische Vorbereitungen des Romzugs Heinrichs VII. In: *Rom 1312*. i. m. 23–42., itt: 27–29.; *Kurt Weissen*: Florentiner Kaufleute. In: *Zwischen Maas und Rhein. Beziehungen, Begegnungen und Konflikte in einem europäischen Kernraum von der Spätantike bis zum 19. Jahrhundert. Versuch einer Bilanz.* (Trierer Historische Forschungen). Trier 2006. 370–372.

⁶⁴ *Huszár Lajos*: A budai pénzverés története a középkorban. Bp. 1958. 50.; *Wolfgang von Stromer*: Die ausländischen Kammergrafen der Stephanskronen – unter den Königen aus den Häusern Anjou, Luxemburg und Habsburg – Exponenten des Großkapitals. *Hamburger Beiträge zur Numismatik* 27–29. (1973–1975) 85–106., itt: 85–106.

⁶⁵ *Weissen, K.*: Florentiner Kaufleute i. m. 368–375.

⁶⁶ *Arany, K.*: Florentine families. i. m. 53.

⁶⁷ Filippo Scolari (1369–1426), más néven Pipo Spano vagy Pipo of Ozora, temesi ispán, lásd *Engel Pál*: Ozorai Pipo. In: *Ozorai Pipo emlékezete*. Szerk. Vadas Ferenc. Szekszárd 1987.; *Jörg K. Hoensch*: Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368–1437. München 1996. 481.

okleveleken szereplő relációs jegyzeteket közelebről szemügyre véve kitűnik, hogy a firenzeiek többnyire pénzügyi feladatokat felügyeltek, és túlnyomórészt magyar királyi ügyeket intéztek, de esetenként császári pénzügyekről/adóügyekről is referáltak.⁶⁸ Mind a magyar királyi, mind a viszonylag kevés fennmaradt császári oklevélben azonos típusú hatáskörök leírása figyelhető meg. Ezek az adószedés felügyeletével kapcsolatos feladatoktól kezdve a kamaraszervezet és a kapcsolódó jogszolgáltatási ellenőrzéseken át egészen az adóbeszedés hatékonyabbá tételére irányuló módosítások tervezésére is kiterjedtek. A Leonardus Nofri relációs jegyzeteit tartalmazó oklevelek némelyike azt is megerősíti, hogy a magyar királyi vagy császári pénzügyi forrásokból származó jövedelmek időnként „kereszt-finanszírozhattak” magas kiadásokat, például katonai akciókat, akár a törökök, akár a husziták ellen.⁶⁹

Zsigmond politikáját a magyar királyság érdekei is befolyásolták: ez ösztönözte őt a Zárát elfoglaló, a dalmát városok feletti ellenőrzést átvevő Velencével szemben egy szövetség felállítására, így azonban szembekerült Firenzével is. Zsigmond uralkodása során legalább két alkalommal is komoly összetűzésbe került az országban élő itáliaiakkal/firenzeiekkel. Az első konfliktus 1403-ra nyúlik vissza, amikor magyarországi hatalma még instabil volt. Firenze 1403-ban mind diplomáciai, mind pénzügyi eszközökkel beavatkozott Nápolyi László oldalán a magyar trón körüli összetűzésekbe.⁷⁰ Az 1410-es évek változást hoztak az itáliai politikai kapcsolatokban, aminek következtében Filippo Maria Visconti, Milánó tényleges hercege a Prágában tartózkodó IV. Vencel támogatását kérte Zsigmond ellen, hogy megerősítse korábbi kiváltságait. A herceg még Velencével is szövetekezett, ami arra ösztönözte Firenzét, hogy Zsigmondnál keressen támogatást.⁷¹ Az itáliai politikai viszonyok azonban a következő évtizedekben is bizonytalanok maradtak; Visconti pedig az 1420-as években Itáliában már Zsigmond támogatója volt. Így Firenze Zsigmonddal szemben újra Velencével találta magát szövetségben, ami 1427–1429-ben egy újabb kritikus időszakhoz vezetett, amelynek során sok Magyarországon tartózkodó firenzeit

⁶⁸ *Arany Krisztina*: Firenzei kereskedők, bankárok és hivatalviselők Magyarországon 1370–1450. Protopográfiai adattár. Fons 14. (2007) 483–549., itt: 524., 532–533.; *Szerémi és Ernyei József [Arthur Odescalchi]*: A Majthényiak és a Felvidék. Történelmi és genealógiai tanulmány I. Bp. 1912. 695.

⁶⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) Diplomatikai Fényképgyűjtemény 246892. A magyar királyi pénzügyigazgatásban dolgozó firenzeiek elemzéséhez Zsigmond uralkodása idején, lásd általában *Arany Krisztina*: “Had I Stayed Longer With My Gracious Lord, Sigismund, Roman Emperor, So I Could Have Helped My Friends More ...” In: *Florentines in the Financial Administration of King and Emperor Sigismund of Luxembourg in the Light of Chancery Notes*. Eds. Petr Elbel – Klara Hübner – Stanislav Bárta. Brno, Regesta Imperii Beiheft. Megjelenés előtt.

⁷⁰ *Engel P.*: Szent István i. m. 177–178.

⁷¹ *Kovács P.*: Zsigmond király i. m. 11.

üldöztek, és a császár parancsára minden itteni vagyonukat elkobozták. (Ezt a lépést egyébként Zsigmond anyagi szükségletei is erősen indokolhatták.)⁷²

Firenze mindazonáltal mindvégig fenntartotta a diplomáciai kapcsolatot Zsigmonddal, az uralkodó hosszabb sienai tartózkodása alatt többször is követeket küldtek hozzá. A kinevezett követek tapasztalt és képzett firenzei polgárok voltak, akik már rendelkeztek Zsigmondra és udvarára vonatkozó ismeretekkel, sőt diplomáciai küldetéseket teljesítettek annak udvarában, köztük volt Rinaldo di Maso degli Albizzi is, akinek részletes beszámolója fennmaradt 1426-ban Bécsbe, majd Budára és Tatára tett útjáról.⁷³ Albizzi feladata 1427-ben az volt, hogy közvetítsen a Zsigmond és Velence közötti fegyverszünet megkötésében, valamint a békeszerződés feltételeiről tárgyaljon.⁷⁴

Az uralkodóval való tárgyalásokat megkönnyítette az udvarban élő firenzei származású familiárisok jelenléte.⁷⁵ Zsigmond 1432–1433. évi római útja során a császári kíséret tagja volt a már említett Leonardus Noffri is. Az ő feladata volt az utazás pénzügyi vonatkozásainak felügyelete, sőt a sienai forrásokban a császár kincstárnokaként emlékeznek meg róla. A jelek szerint a Sienába érkező firenzei követek számára is rendelkezésre állt közvetítőként, hasonlóan korábbi firenzei diplomáciai küldetéseihez.⁷⁶

A hivatalos feljegyzésekben és a firenzei követek jelentéseiben Zsigmondot általában kellő tisztelettel említik – még 1403-ban és 1428-ban, a firenzeiek magyarországi bebörtönzése idején is. Apjához, IV. Károlyhoz hasonlóan, általában igen aktív, erős uralkodónak ítélték. A firenzeiek magánfeljegyzéseiben róla kialakult kép ettől némileg eltérő – az ilyen megjegyzések szerzői többnyire saját személyes tapasztalataikat írták le. A személyes iratok és megjegyzések (például az adóbevallások) ellentmondásosak, olykor egyenesen negatív képet rajzolnak az uralkodóról, megbízhatatlannak, akaratosnak és kiszámíthatatlannak ábrázolják őt, különösen az üzleti és hitelügyekben.⁷⁷ Giovanni di Gabriello Panciatichi

⁷² A diplomáciai levelezés a firenzeiek elfogásáról és kiutasításáról a királyságból: Cancelleria, 32, fol. 63v-64r (1429. ápr. 5.), 179v-180r (1429. febr. 7.) és 33, fol. 116v-117r (1427. ápr. 10.). Lásd még *Teke Zsuzsanna*: Firenzei üzletemberek Magyarországon 1373–1403. Történelmi Szemle 37. (1995) 129–151., itt: 149.; *Teke Zs.*: Firenzei kereskedőtársaságok i. m. 205–207.

⁷³ Commissioni di Rinaldo degli Albizzi per il Comune di Firenze dal 1399–1433. II. 1424–1426. A cura di Cesare Guasti. Documenti di storia italiana. Pubblicato a cura della R. Deputazione sugli studi di storia patria per le provincie di Toscana, dell'Umbria e delle Marche. Tomo II. 552–613.; Tomo III. 540–577. Firenze 1869. Albizzi 1426. évi követjárásáról lásd még *E. Kovács Péter*: Egy firenzei követjárás Magyarországon. Századok 144. (2010) 1455–1536.

⁷⁴ *Istorie scritte da Giovanni Cavalcanti I.* Firenze 1838. 488.

⁷⁵ *Arany K.*: Firenzei kereskedők i. m.

⁷⁶ *Kovács P.*: Zsigmond király i. m. 39. A firenzei kormányzattal és annak követeivel 1429-ben fennálló kapcsolataihoz lásd *Teke Zs.*: Firenzei kereskedőtársaságok i. m. 206. Lásd még Commissioni di Rinaldo degli Albizzi i. m. II. 581., III. 577.

⁷⁷ Filippo di Filippo Melanesi és unokaöccsei, ASFi, Catasto 1427. 46. fol. 652v; Simone di Pagolo Carnesecchi, ASF, Catasto 1427. 28. fol. 1010v.

adóbevallásában azt állította, hogy „ő [Zsigmond király] nagyon rossz adós, erről bárkitől, akinek üzleti ügyei vannak abban az országban, hírt kaphat”.⁷⁸

A politikai és diplomáciai kontextus, mint láthattuk, erősen alakította a Luxemburg-uralkodókról alkotott képet Firenzében, a személyes tapasztalatok pedig elenyészőek voltak ahhoz, hogy ezt a képet jelentősen megváltoztassák. A császárok többnyire rettegett, bár olykor támogatott itáliai útjaik adhattak ugyan erre lehetőséget, és bár Firenze mindent megtett, hogy megvédje kapuit egy esetleges császári látogatástól, és minimalizálja a tárgyalások során elszenvedett anyagi veszteségeit, az Itáliába érkező császár és kísérete mindig általános kíváncsiságot ébresztett.⁷⁹ Így volt ez VII. Henrik esetében is, és nem volt ez másként utódainál sem. Ami Zsigmondot illeti, meglehetősen késői, 1431–1433. évi római útja olyan időszakban zajlott, amikor uralma stabil volt. Sienai tartózkodásának finanszírozását ugyanakkor természetesen nagyrészt a sienai kormányzat és az itáliai szövetségesek által nyújtott alkalmi kölcsönök fedezték.⁸⁰

A firenzeiek reakciója a toszkán területeken keresztül Rómába tartó császári utazások kapcsán, amelyeket IV. Károly és Zsigmond esetében igen nehezen éltek meg, és az a tény, hogy a különböző császárok aktív és passzív magatartását egyaránt legalábbis fenntartással szemlélték, további kérdéseket is felvet. Úgy tűnik ugyanis, hogy egyfajta kulturális ellentét is hozzájárult ennek a távolságtartó és gyanakvással teli hozzáállásnak a kialakulásához – annak ellenére, hogy a firenzeiek éppen rugalmasságukról voltak ismertek, amellyel hatékonyan és könnyen működtek idegen környezetben.

Ez az ellentét többféleképpen jelenik meg az elbeszélő forrásokban, kezdve a hatalom és a tekintély reprezentációjára vonatkozó elvárásoktól, melyek nem teljesültek, a fejlett és gazdag városi környezetből származó firenzeiek által képviselt viselkedési normák és a császári udvar reprezentációja közötti különbségek megjelenítésén át egészen a német kíséret és az itáliai lakosság közötti féltve várt, de általában be nem következett konfliktusokig.⁸¹ Mindennek legegységesebb megfogalmazása Matteo Villani krónikájában olvasható, aki szerint a németek nyelve és szokásai barbárak, míg az itáliaiak nyelve, szokásai és törvényei alkalmasak arra, hogy a világ tanítómesterei legyenek. Megjegyezte, hogy ez az oka

⁷⁸ Giovanni di Bartolomeo Panciatchi adóbevallása, ASFi. Catasto 1427. 53. fol. 1014.

⁷⁹ Valójában az első császár, aki 1432 után Firenzében járt, III. Frigyes volt 1452-ben. Lásd *Niccolò Machiavelli: Le Istorie fiorentine*. Firenze 1843. 6. b. 287.

⁸⁰ Zsigmond 1432. évi bevételeiről lásd *E. Kovács P.: Zsigmond király i. m.* 206. (Appendix 5).

⁸¹ *Villani, M.: Cronaca i. m.* b. 4, c. 76, 145.

annak is, hogy az Itáliába érkező német császárok nem tudták megérteni az itáliaiakat, akik békésen fogadták őket városaikban, helyette erővel léptek fel ellenük, és viszályokat szítottak – így erejüknek köszönhetően voltak hatalmasok, ha már nem lehettek azok erényeik és a szokásaik okán.⁸²

Hozzájárult-e az egyes Luxemburg-uralkodók látszólag negatív megítélése ahhoz, hogy a firenzeiek nem voltak jelen császári udvarukban? Az uralkodók és uralkodóházak által birtokolt közép-európai területek pénzügyi struktúrái és hagyományai, illetve e tényezők hatásai a firenzei vállalkozók jelenlétére vagy éppen hiányára a Luxemburg-házi uralkodók udvarában összetett kérdéskört alkotnak.

A korabeli firenzei visszaemlékezések általában véve visszafogott, bár inkább negatív álláspontot képviselnek a Luxemburg-házi uralkodókkal kapcsolatban, de IV. Károly és Zsigmond esetében egyértelmű különbségek figyelhetők meg IV. Vencelhez képest. Míg az első két Luxemburg személyesen is megjelent Itáliában, és aktív politikát folytatott, amelyet az egyébként vonatkozó gazdag forrásanyag is igazol, addig a távoli Vencel esetében a rá vonatkozó források száma is kisebb. Ugyanezt tükrözi a firenzei kormányzat visszafogott és szokatlanul passzív magatartása a Vencellel történő diplomáciai kapcsolatok felvétele esetén, csakúgy, mint a firenzei polgárok vonakodása a Vencel udvarában végzendő diplomáciai feladatok elvállalásával kapcsolatban. Ilyen feltűnő tartózkodás sem IV. Károly, sem Zsigmond uralkodása alatt nem figyelhető meg, még politikai válság és konfliktus időszakában sem.

A Deutsche Reichstagsakten, a Regesta Imperii és a Firenzei Állami Levéltár Riformagioni általam vizsgált levéltári anyaga alapján kimutatható, hogy bár IV. Károly udvarában voltak olaszok, a firenzeiek kis számban képviseltették magukat. Alkalmazásuk egyébként sem a pénzügyi adminisztrációs pozíciókat érintette, inkább egyéb személyes szolgálatokat teljesítettek az uralkodónak. Vencelnek ugyanakkor mindössze egy firenzei származású familiárisa volt, akinek feladata lényegében a pápával való kapcsolattartás volt, míg Zsigmond udvarában számos firenzei üzletember azonosítható. Ez annak tulajdonítható, hogy IV. Károly és IV. Vencel más pénzügyi háttérrel rendelkezett, mint Zsigmond. A cseh királyság jelentős *Hausmacht* volt, de kevésbé hierarchikus pénzügyi igazgatással rendelkezett.

⁸² Uo., c. 78, o. 147: „Apresso é da considerare, che la lingua latina, e costumi e'movimenti della lingua tedesca sono come barbari, e divisati e strani agl'Italiani, la cui lingua e le cui leggi, e' costumi, e gravi, e moderati movimenti, diedono ammaestramento a tutto l'universo, e a loro la monarchia del mondo. E però venendo gl'imperadori della Magna col supremo titolo e volendo con senno e con la forza della Magna leggere gl'Italiani, non lo sanno, e non lo possono fare: e per questo, essendo con pace ricevuti nelle città d'Italia, generano tumulti e commozioni di popoli e in quelli si dilettaano, per essere per contraversia quello ch'essere non possono né sanno per virtù, e per ragione d'intendimento di costumi e di vita.”

Elmondható, hogy a Luxemburg-dinasztiából származó első két német-római császár birodalmi pénzügyeinek intézésében sem beszélhetünk a firenzeiek folyamatos, markáns jelenlétéről; bár a dinasztia uralkodásának kezdetén VII. Henrik alkalmazott néhány firenzeit, illetve itáliait. Ezért semmi sem utal arra, hogy Zsigmond király pénzügyi tanácsadóira vonatkozó választását saját családja dinasztikus hagyományai átvételeként értelmezhetnénk. Ellenkezőleg, a firenzei üzletemberek korábban nem dokumentált nagy számát éppen azok az új lehetőségek indokolhatták, amelyeket maga Zsigmond kínált nekik. A Zsigmond udvarához tartozó három firenzei – Filippo Scolari, Nofri di Bardo és Leonardus Nofri – kancelláriai jegyzeteinek elemzése határozott időrendi sorrendet mutat, mindhárman a magyar pénzügyi adminisztrációban kezdtek el dolgozni, és csak később referáltak birodalmi ügyeket.

Egyértelműnek tűnik, hogy a firenzeieknek Zsigmonddal vagy általában a birodalommal szemben esetlegesen felmerülő fenntartásai és politikai ellentétei, még az 1428. évihez hasonló súlyos megtorlások sem akadályozták hosszú távon a firenzeiek jelenlétét a királyságban és a királyi, illetve császári udvarban. Az általuk gyakran hangoztatott, nyilvánvaló regionális, kulturális és gazdasági különbségek sem gátolták meg többségüket abban, hogy Zsigmond udvarában keressenek hasznot és állást. A firenzei pénzügyi szakemberek példátlanul nagy száma Luxemburgi Zsigmond udvarában egész uralkodása alatt egyértelműen igazolható, mint ahogy az is nyilvánvaló, hogy ez az erőteljes jelenlét komolyabb dinasztikus előzmények nélküli, és határozottan Zsigmond uralkodásához köthető.

THE RELATIONS BETWEEN FLORENCE AND THE HOLY ROMAN
EMPIRE FROM THE REIGN OF CHARLES IV TO THE DEATH OF
SIGISMUND OF LUXEMBURG

By Krisztina Arany

SUMMARY

The massive presence of Italians, especially the Florentines, in the court of Sigismund of Luxemburg is an exceptional phenomenon from multiple perspectives. This is especially true with regard to the filling of the offices of the financial administration in the Kingdom of Hungary, notwithstanding the ups and downs in the ruler's political relationship with the Republic of Florence. The paper examines the question of whether a Florentine presence on the same scale can be detected in the courts of Sigismund's Luxemburg relatives, his father the Emperor Charles IV and his brother the Emperor Wenceslas. Based on Florentine diplomatic and narrative sources, it also seeks to answer the question of whether the image of the various Luxemburg rulers influenced the scale of the Florentine presence in their courts.